

1600: out to check white group w/ woths. - check
4 sleeping huts incldy 52AH

1845: gut: No white

*

NOV 5, 1983

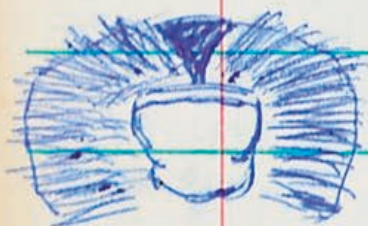
0515: out to check white near 44 trail

0545: near their NST

0654: A giant ant eater along road near NST
of white near cell trail.

0814: king vulture at 36AH

1039: Orange group: near entrance of S. fire road

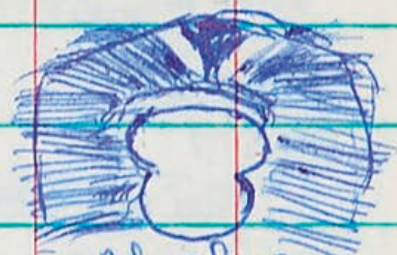

Adult ♂
Dark orange
all over
Bbb

Sub.ad. ♂

Nicholas

Adult ♀
PALE color
Rebecca

1145: Int. enc? NO. - Ags. Int.

สมุดบันทึกภาคสนามของ
รศ. ดร. สมโภชน์ ศรีโกสามาตร
ระหว่างศึกษาลึงคาวาปูลิน
ที่ประเทศเวเนซุเอลา

พ.ศ. 2526

1214: some of them fed on Palm Fruit

1217: SoT = some of them Bary snail

1226: great Ani = nearby monkey troop

จาก Primate & Me สู่ Ethnoprimateology: การสะท้อนประสบการณ์ส่วนตัว

รองศาสตราจารย์ ดร.สมโภชน์ ศรีโกสามาตร

ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหิดล

วารศึกษา

Primate Studies

From Primate & Me to Ethnoprimateology: Personal Reflections

Associate Professor Sompoad Srikosamatara, Ph.D.

Department of Biology, Faculty of Science, Mahidol University

sompoad.sri@mahidol.ac.th

บทคัดย่อ

ความสนใจของนักศึกษารุ่นใหม่ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อการศึกษาไพรเมต เพื่อใช้ประกอบการจบการศึกษาทางด้านมานุษยวิทยา รวมทั้งความสนใจของอาจารย์ในสังกัด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ เกี่ยวกับการจัดนิทรรศการ Primate & Me กระตุ้นให้ผมเขียนสะท้อนประสบการณ์ส่วนตัวจากความสนใจด้านไพรเมต เพื่อให้เข้าใจตัวเองและคนอื่น จนมีส่วนในการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับไพรเมตด้วยการศึกษา ภาควิชาสัตวศาสตร์ และด้วยที่ต้องทำความเข้าใจกับชาติพันธุ์ที่หลากหลายระหว่างการศึกษาและดำเนินการ เกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ป่าในระดับพื้นที่ รวมทั้งประสบการณ์ตรงกับนักมานุษยวิทยาในต่างประเทศ ทำให้เห็นส่วนต่อขยายความเข้าใจของตนเองเกี่ยวกับไพรเมต สามารถเชื่อมโยงกับแนวคิดและ วิธีการของชาติพันธุ์วรรณา โดยนักวิทยาศาสตร์ที่ศึกษาไพรเมต สามารถถูกจัดให้เป็นกลุ่ม เผ่าพันธุ์หนึ่งในสเปกตรัมของชาติพันธุ์ต่าง ๆ จึงเสนอรอบแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่สำคัญ ที่ควรพิจารณาในการอธิบายสังคมไทยในเชิงประวัติศาสตร์ ได้แก่ การอธิบายสังคมมากคู่ การคัดเลือกโดยเครือญาติ การขัดแย้งในเครือญาติ และลำดับสังคมที่ซับซ้อน ส่วนวิธีวิทยา เกี่ยวกับการศึกษาพฤติกรรมซึ่งพัฒนาในวงการศึกษาไพรเมต ที่มีทั้งบรรยาย สุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้แบบแผน เป็นแนวทางและความคิดเชิงระบบที่จะเพิ่มหนทางในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับ พฤติกรรมมนุษย์ในมิติที่ซับซ้อนขึ้นไป

คำสำคัญ: นักศึกษารุ่นใหม่, ประสบการณ์ภาคสนาม, นักมานุษยวิทยา, มานุษยวิทยา

Abstract

Interests of new generation students in Thailand, to study primates to fulfil a higher degree in Anthropology and Sociology from Thammasat university, stimulated my personal reflections on primate studies based on personal experiences. Primatologists as outsiders became more alien and applied more academic beliefs and theories to primate studies making primates themselves

became less important. To make the best use of accumulated methodologies and knowledges of primatology to Thai studies and histories with anthropology components, polygamy, kin selection, kin rivalry, complex social hierarchy in combination with methodologies on system thinking and systematic behavior sampling should be considered.

Keywords: Thai students, Field experiences, primatologists, Anthropology

Primate & Me จากประสบการณ์ส่วนตัว

ผมสนใจไพรเมตมาตั้งแต่เรียนระดับปริญญาตรีที่ ภาควิชาชีววิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล ในช่วงทศวรรษ 1980 หัวใจของชีววิทยาในตอนนั้นก็คือฝึกให้เข้าใจและมีประสบการณ์เกี่ยวกับโลกของสิ่งมีชีวิตจากระดับโมเลกุล เซลล์ เนื้อเยื่อ อวัยวะ ระบบอวัยวะ ตัวตน หลาย ๆ ตัวตน จนถึงระบบนิเวศ สาขาที่นิยมเรียนในตอนนั้นก็เกี่ยวกับโมเลกุล (เช่น ดีเอ็นเอ) เซลล์และเนื้อเยื่อ ประสบการณ์ของผมเริ่มแรกที่ทำก็คือไปเจาะเลือดจากกระต่ายในห้องเลี้ยงกระต่ายที่เขานิเวศวิทยา เพื่อให้มีการผลิตเซลล์เริ่มต้นจำนวนมาก ก่อนที่จะพัฒนาเป็นเม็ดเลือดแดง จากนั้นมาแยกเพื่อให้ได้สายดีเอ็นเอซึ่งมีประจุไฟฟ้าโดยใช้เครื่องมือที่ใช้ระบบกระแสไฟฟ้าในการแยกตามขนาดของโมเลกุล ชีวิตตอนนั้นอยู่ในห้องปฏิบัติการ เน้นที่ความสะอาด ซึ่งก็มีความสุขดี แต่อาจารย์ที่ฝึกผมมีความเชี่ยวชาญทางด้านชีวเคมีและมีพื้นฐานการศึกษาในระดับปริญญาตรีทางเคมี มีความสนใจกว้าง และได้ให้ผมยืมหนังสือของท่านที่ท่านซื้อด้วยเงินส่วนตัวคือ *In the Shadow of Man*¹ เขียนโดย ดร.เจน กูดอลล์ (Goodall 1971) ช่วงนั้นผมศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 ด้วยพื้นฐานทางด้านภาษาอังกฤษผมค่อนข้างใช้ได้ เพราะผมเรียนระดับมัธยมต้นที่โรงเรียนคริสตศณะชาเลเซียนจากโรงเรียนต่างจังหวัด ก่อนที่จะมาเรียนต่อระดับมัธยมปลายที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาที่พญาไทในกรุงเทพฯ และเรียนระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยมหิดล

¹ หนังสือ *In the Shadow of Man* ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1971

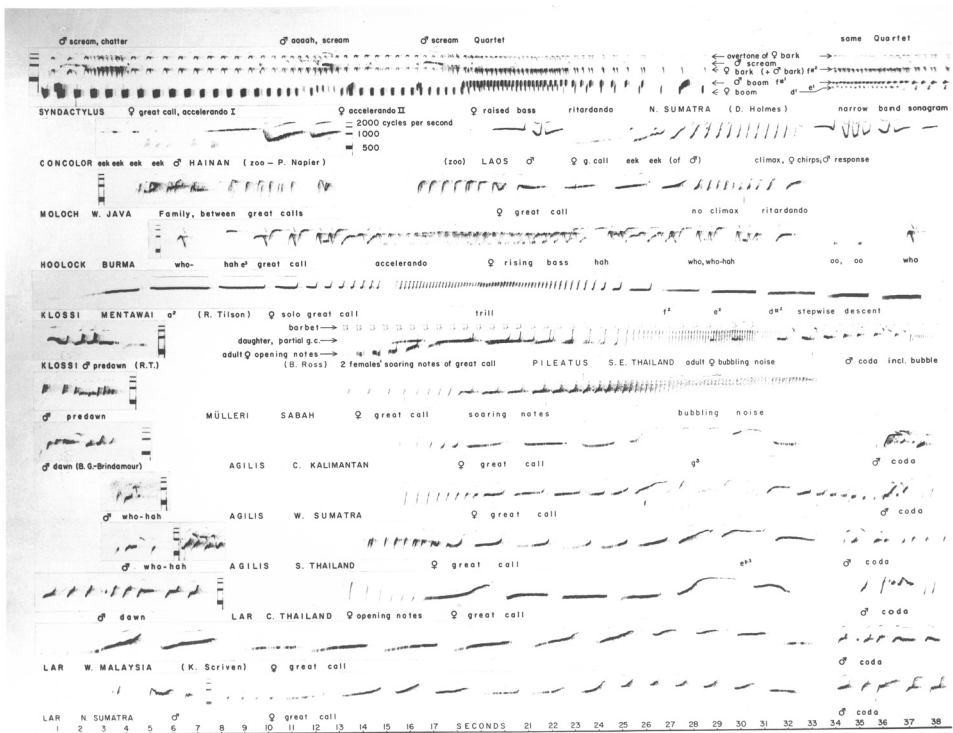
ตามลำดับ โดยมหาวิทยาลัยมหิดลในขณะนั้นใช้ภาษาอังกฤษในการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ ผมจึงสามารถจัดการเรื่องภาษาอังกฤษได้ในระดับหนึ่ง และได้อ่านหนังสือเล่มนั้น จากต้นจนจบในเวลาไม่นานนัก

ได้มาคิดอีกทีว่ามันมีอะไรที่ทำให้สนใจขนาดนั้นในหนังสือของ ดร.เจน ส่วนที่ซ่อนอยู่ก็อาจจะเป็นปมในใจ เพราะผมเติบโตและเป็นผลผลิตของสังคมย่อยที่ไม่ใช่ “ผิวเดียวเมียวเดียว” โดยที่บอกว่าเป็นสังคมย่อยนั้น ความจริงก็มีการปฏิบัติอย่างกว้างขวาง มีหลายคนเห็นเป็นเรื่องดีด้วยซ้ำ สำหรับผม ผมถือว่าผมปรับตัวได้ แต่ถ้าเลือกได้ก็คงอยากได้ครอบครัวที่เป็นอุดมคติที่สังคมไทยได้เน้นย้ำเรื่องผิวเดียวเมียวเดียว ชีวิตในวัยเด็กนั้นเลือกไม่ได้ แต่มาคิดดูอีกทีผมก็นับว่าโชคดี ที่มีช่องว่างที่ผมเลือกชีวิตของตนเองได้ ผมเติบโตโดยอาศัยอยู่ใกล้กับตลาดเช้า ซึ่งมีคนมอญเป็นส่วนใหญ่ได้นำเอาผลผลิตทางการเกษตรขนข้ามแม่น้ำมาขาย และมีคนจีนทำมาค้าขายให้คนในตลาด คุณยายผมจะพาผมไปวัดไทยเพื่อทำบุญ แต่ตอนวันอาทิตย์ผมก็ไปวิ่งเล่นในบ้านที่คนโปรแตสแตนท์เชื้อสายจีนมารวมตัวกัน วันธรรมดาผมสามารถเดินไปโรงเรียนกับเพื่อน ๆ ซึ่งเป็นโรงเรียนคริสต์ รู้จักบราเธอร์และฟาเธอร์ (Brother & Father) ที่เป็นชาวอิตาเลียนและชาวไทย ดูเหมือนชีวิตที่เลือกไม่ได้นั้นทำให้ผมอยู่ในสังคมที่ถือว่าความแตกต่างเป็นเรื่องธรรมดา แต่ผมมักจะมีคำถามอยู่ในใจเสมอว่า ทำไมคนนั้นเป็นอย่างนั้น ทำไมคนนี้เป็นอย่างนี้ ถ้าตีความก็คือผมสนใจเรื่องพฤติกรรมมนุษย์มาตั้งแต่เด็ก ๆ และนี่ก็กรรมที่ทำให้เมื่ออ่านหนังสือของ ดร.เจนแล้วเริ่มได้คำตอบบางอย่างที่เป็นเงามืดของพฤติกรรมมนุษย์ที่เราได้มาจากพฤติกรรมของไพรเมต

เริ่ม Primate & I

ช่วงที่อยู่มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นจังหวะที่ดีที่อาจารย์วอร์เรน บรอกเคลแมน (Warren Y. Brockelman) ได้ย้ายมาจากห้องปฏิบัติการขององค์การสนธิสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สปอ.) หรือ SEATO (The South East Asia Treaty Organization) Laboratory มาสอนที่ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ ท่านสอนวิชานิวเคลียส และกำลังทำวิจัยเรื่อง

การประเมินประชากรของชะนีในเมืองไทยจากการฟังเสียงร้องของชะนี นอกจากอาจารย์วรเวณ จะทำให้ผมมีประสบการณ์ในการออกพื้นที่เพื่อศึกษาชะนีรวมทั้งการบันทึกเสียงแล้ว ยังทำให้ผมได้รู้จักนักวิทยาศาสตร์ท่านอื่นที่ทำเรื่องชะนี คือ ดร.โจ ที. มาร์แชล (Dr. Joe T. Marshall) ที่มีผลงานตีพิมพ์ในวารสาร *Science* ของอเมริกา ตอนนั้นจำได้เมื่อเจอใจเขาได้ให้สำเนาบทความ (reprint) ที่ท่านเพิ่งตีพิมพ์ร่วมกับภรรยาของท่านในวารสาร *Science* ในสาระเกี่ยวกับเสียงชะนีที่แตกต่างกัน ที่ใจได้ไปอัดเสียงในธรรมชาติจากพื้นที่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอาเสียงมาทำเป็นโซโนแกรม (Sonograms) และได้ผลสรุปว่า ชะนีแต่ละเผ่าพันธุ์มีเสียงร้องที่แตกต่างกัน หรือเสียงร้องของชะนีสามารถบอกชนิดของชะนีได้ (Marshall and Marshall 1976) ตอนนั้นผมคิดว่าผมคงมีความฝันลึก ๆ ที่อยากจะมีโอกาสได้ไปมีประสบการณ์ในพื้นที่อื่น ๆ นอกประเทศไทยคล้ายกับโจบ้าง

ภาพโซโนแกรม (Sonogram) บันทึกเสียงร้องของชะนีกลุ่มต่าง ๆ จากการศึกษานักของ ดร.โจ ที. มาร์แชล

อาจารย์วรรณ ทำวิจัยต่อเนื่องเกี่ยวกับประชากรชะนีในเชิงนิเวศวิทยา โดยเชื่อมโยงกับการวิจัยชะนีที่ สปอ. ดำเนินการอยู่ โดยตัวผมเองได้สนใจเรื่องการอนุรักษ์มากขึ้น ด้วยการที่ไม่มีคนศึกษา ผมจึงได้มีโอกาสเริ่มเรื่องของตัวเองที่แตกต่างไปจากของอาจารย์วรรณ และด้วยที่ผมสามารถอ่านภาษาอังกฤษได้รู้เรื่องพอสมควร ความรู้ในเอกสารวิชาการภาษาอังกฤษจึงเข้ามาในหัวผม ได้แก่ การศึกษาชะนีด้วยการทำให้มันคุ้นชินเพื่อติดตามศึกษาพฤติกรรมของพวกมัน ได้มีอิทธิพลต่อผมเป็นอย่างมาก โดยมีตัวอย่างมากมายในสมัยนั้น แต่คนที่ใกล้ชิดที่สุดคือ เดวิด ชิเวอร์ (David Chivers) และกลุ่มนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ (University of Cambridge) ที่ศึกษาเซียมัง (Siamang) และชะนีอื่น ๆ ที่ประเทศมาเลเซีย รวมทั้ง จอห์น เอลเลฟสัน (John Ellefson) จากมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ (University of California, Berkeley) ที่ศึกษาชะนีมือขาว (white-handed gibbon) การมีส่วนร่วมในการสำรวจชะนีในพื้นที่ต่าง ๆ ทำให้ผมรู้จักพื้นที่ ความหนาแน่นของชะนี และความเป็นไปได้ในการศึกษาชะนี ด้วยการทำให้มันคุ้นชิน ผมได้เริ่มทดลองติดตามชะนีใกล้ที่ทำการของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ซึ่งตอนนั้นยังเป็นชะนีป่าอยู่ ยังไม่คุ้นชินกับมนุษย์ เห็นผมที่ไรก็หนีผมทุกที ผมทำการศึกษามาระยะหนึ่ง ก็ถึงตอนที่ต้องหาทุนมาสนับสนุนการศึกษา ตอนนั้นทุนวิจัยส่วนใหญ่สนับสนุนงานวิจัยเกี่ยวกับสัตว์ใกล้สูญพันธุ์ ด้วยชะนีมงกุฎ (pileated gibbon) อยู่ในสถานะใกล้สูญพันธุ์มากกว่าชะนีมือขาวที่ผมกำลังทำให้มันคุ้นชินกับการปรากฏตัวของมนุษย์ที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ทำให้ผมเปลี่ยนการศึกษาจากอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มาที่อุทยานแห่งชาติเขาสอยดาว ซึ่งในตอนนั้นพื้นที่ที่ผมเลือกมีประชากรของชะนีหนาแน่นมากและเป็นที่ราบ ซึ่งเป็นพื้นที่ในอุดมคติในการทำวิจัย แต่ถึงแม้จะเข้าพื้นที่ได้ยากแต่ก็ยังถือเป็นเรื่องรอง เพราะพื้นที่ที่เข้าถึงได้ง่ายอย่างอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่แต่ก็มีสิ่งไม่สมประสงค์ที่อยากจะศึกษา นอกจากนี้ชะนีมือขาวก็มีคนศึกษามาก่อนหน้านี้แล้วคือ ซี. อาร์. คาร์เพนเตอร์² และ จอห์น เอลเลฟสัน (C. R. Carpenter & John Ellefson)

² คาร์เพนเตอร์ เดินทางมาสำรวจและเก็บข้อมูลภาคสนามชะนีเมืองไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2483

ผมได้วิจัยชะนีมงกุฎที่เขาสอยดาวสำหรับการศึกษาระดับปริญญาโท โดยมีอาจารย์ วรเรนเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก เนื่องจากไม่ค่อยมีใครศึกษาในขณะนั้น ไม่ว่าจะศึกษาอะไร ก็เป็นเรื่องใหม่ไปหมด ทำให้มีโอกาสไปประชุมนานาชาติที่อินเดียและเยอรมนี และได้มีโอกาส เจอนักชีววิทยาที่ศึกษาไพรเมตหลายคน รวมทั้งคนที่ในที่สุดเป็นที่ปรึกษาในระดับปริญญาเอก ของผมคือ จอห์น จี. โรบินสัน (John G. Robinson) ที่ศึกษาการส่งเสียงร้อง (vocalization) และภาษาของไพรเมตในสกุล *Callicebus* spp. ในประเทศโคลัมเบีย จากห้องปฏิบัติการ ด้านพฤติกรรมของ Haven Wiley ที่มหาวิทยาลัยนอร์ทแคโรไลนา (University of North Carolina) โดยต่อมาได้ทำการวิจัยหลังปริญญาเอกที่สถาบันสมิธโซเนียน (Smithsonian Institute) ก่อนที่จะย้ายไปที่มหาวิทยาลัยฟลอริดา (University of Florida) ช่วงนั้นยังมีอีก สองคนที่ได้ให้การช่วยเหลือ คือ ดร.อาร์ดิธ ยูดี (Dr. Ardith Eudy) ซึ่งศึกษาลิงมะแคค (macaque monkeys) 5 ชนิดที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง และ ดร.โรเบิร์ต ฟาเกิน (Dr. Robert Fagen) จากมหาวิทยาลัยอะแลสกา (University of Alaska) ที่ศึกษาเรื่อง การเล่นของสัตว์ (Animal Play) โดยผมได้สนิทกับท่านตอนพยายามทำให้ชะนีที่อุทยานแห่งชาติ เขาใหญ่คุ้นชินกับมนุษย์ และท่านยังได้ช่วยถางทางเดินป่าเพื่อให้เดินป่าได้ง่ายร่วมกับผม

Primate & I เริ่มกระชับ

เพื่อให้เรื่องยาวเป็นเรื่องสั้น เมื่อผมจบการศึกษาระดับปริญญาโท ผมได้เริ่มหางาน และสอบชิงทุนการศึกษา ในขณะนั้น ภาควิชาชีววิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร มีแนวโน้มที่จะ รับผมเข้าไปทำงาน ในขณะเดียวกันกับที่ทุน Fulbright ได้แจ้งเป็นการภายในว่าผมได้รับทุน การศึกษาแล้ว และอาจารย์จอห์น จี. โรบินสัน (John G. Robinson) ก็แจ้งว่าผมได้ทุนจาก สถาบันสมิธโซเนียน ที่สามารถไปศึกษาได้เลยไม่ต้องเสียเวลารอเหมือนกับทุน Fulbright ผมจึง ตัดสินใจเดินทางไปศึกษาต่อในระดับปริญญาเอกที่สหรัฐอเมริกา เนื่องจากเป็นโปรแกรมเกี่ยวกับการ อนุรักษ์ ผมได้รับการอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการศึกษาไพรเมตที่ Front Royal, West Virginia จาก รูดี้ รูดราน (Rudy Rudran) เป็นชาวศรีลังกา ที่เคยทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกเกี่ยวกับ ไพรเมตในยูกันดา ส่วนคนอื่น ๆ ที่เข้าอบรมและกลายมาเป็นเพื่อนสนิทของผมก็ไม่มีที่คน

ที่ผ่านกระบวนการคัดเลือกคล้าย ๆ กับผม มาจากอเมริกาใต้ ทั้งโคลัมเบีย เปรู อาร์เจนตินา และบราซิล ผมไม่มีปัญหาเรื่องการปรับตัว แต่กลับรู้สึกสนุกด้วยซ้ำ อาจจะช่วยที่ได้รับอิทธิพลมาตั้งแต่เด็กว่าความแตกต่างเป็นเรื่องธรรมดา และทำให้เรื่องอเมริกาใต้ที่เคยอ่านมากกลายเป็นของจริง กลุ่มเพื่อนต่าง ๆ ของผมกลุ่มนี้ถือได้ว่าเป็นเพื่อนที่มาเสริมสภาพแวดล้อมที่เติมเต็มประสบการณ์ตรง (Enrichment environment) สำหรับการศึกษาในระดับปริญญาเอกที่เกี่ยวข้องกับอเมริกาใต้ของผมเสียด้วยซ้ำ

จากฟรอนท์ รอยัล (Front Royal) ก็ย้ายมาที่เมืองเกนส์วิลล์ (Gainesville) ซึ่งเป็นเมืองมหาวิทยาลัยของรัฐฟลอริดา (University of Florida) เข้าเรียนที่ภาควิชาสัตววิทยา ซึ่งต้องเรียนตามระบบของเขา คนที่เรียนมาทางนี้เขาจะมีบุคลิกตามสิ่งที่เขาศึกษา เช่น คนที่ศึกษาแมงมุมก็จะเห็นหัวเข็มขัดรูปแมงมุมมาแต่ไกล ดูเขาภูมิใจในสิ่งที่เขาศึกษามาก ส่วนผมนั้นไม่เห็นตัวเองมากนัก เดว่าคงพยายามปรับตัวให้เข้ากับระบบอเมริกันและนักศึกษาอเมริกันมากกว่าอย่างอื่น รวมทั้งมุ่งอยู่กับการเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ ด้วยอาจารย์ที่ปรึกษาของผมมีนักศึกษาอยู่ภายใต้การดูแลด้วยกันหลายคน ซึ่งส่วนใหญ่มาจากอเมริกาใต้ และถ้าเป็นคนอเมริกันก็มักมีอาวุธมากกว่าผม แต่ก็ไม่มีปัญหาเรื่องการคบกันและการปรับตัว มักมีการสังสรรค์กันโดยมี ดร.จอห์นมาร์ว่มบ้างเป็นบางครั้ง ทำให้ได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันหลายอย่าง โดยเฉพาะผมจะเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมต่าง ๆ ของคนละตินอเมริกา การศึกษาในระดับปริญญาเอกที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับระบบอเมริกันในมิติหนึ่งจึงเป็นการศึกษาที่พยายามทำให้ถึงเป้าในเวลาที่กำหนด แต่ในขณะที่เดียวกันเพื่อนที่เรียนด้วยกันก็ได้เข้ามาเติมเต็มประสบการณ์ทางสังคมอื่น ๆ ที่ทำให้รู้สึกเหมือนเป็นบ้าน

ระหว่างเรียนที่ฟลอริดาผมยังเจอ ดร.โจ ที. มาร์แชล (Dr. Joe T. Marshall) อย่างต่อเนื่อง ความจริงมากกว่าในประเทศไทยด้วยซ้ำ ตอนนั้น ดร.โจ มีอายุมากแล้ว และย้ายมาอยู่ที่พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาแห่งชาติสมิธโซเนียน (Smithsonian National Museum of Natural History) ที่วอชิงตัน ดี.ซี. (Washington, D.C.) และทุก ๆ คริสต์มาสเขาจะเดินทางจากดีซีลงมาที่เกนส์วิลล์ โดยเขาเอาเสียงขะนิที่เคย์อัดไว้ตั้งแต่อยู่ที่ สปอ. มาเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑ์

ธรรมชาติวิทยาฟลอริดา (Florida Museum of Natural History) และมาทำโซนแกรมที่นี้ ทำให้ผมยังมีเพื่อนคุยเกี่ยวกับชะนี และได้ฝึกทำโซนแกรม กับ ดร.โจ ที. มาร์แชล และเนื่องจาก ดร.จอห์น โรบินสัน เคยทำเรื่องเสียงและภาษาของไพรเมตในสกุล *Callicebus* spp. ก็ทำให้สนุกสนานเรื่องของเสียงร้องของไพรเมต (Primate vocalization) มากขึ้น และ ดร.มาร์แชล ก็เอ็นดูผมมาก ได้คุยกันลึก ๆ ในหลาย ๆ เรื่อง ที่ทำให้ผมเข้าใจเรื่องการศึกษาชะนีในเมืองไทย มากขึ้น

ตอนนี้ถึงตอนต้องเลือกเรื่องที่ต้องการศึกษาสำหรับปริญญาเอก ถึงแม้จะมาที่ฟลอริดา แต่เรื่องชะนียังเป็นเรื่องที่ปลายงมอยู่ แต่การที่ผมได้เจอคนอเมริกาได้มากขึ้น ความคิดผม จึงออกห่างจากเมืองไทยมากขึ้น ผมบอกอาจารย์ที่ปรึกษาว่าผมอยากมีประสบการณ์อื่นที่ไม่ใช่เมืองไทย ดร.จอห์น โรบินสัน (Dr. John Robinson) ตกลงใจส่งผมไปศึกษาลิงคาปูชิน (Capuchin Monkeys) ที่เวเนซุเอลา ผมได้ลงพื้นที่ไปทำวิจัยสองช่วง ช่วงแรกเป็นเป็นการศึกษาเบื้องต้นใช้เวลาประมาณเดือนกว่า ๆ ส่วนช่วงที่สองเป็นช่วงที่ทำวิจัยใช้เวลาประมาณปีครึ่ง จากนั้นจึงได้กลับมาเขียนวิทยานิพนธ์สำหรับใช้ขอจบการศึกษาระดับปริญญาเอก ก่อนผมกลับประเทศไทย ผมได้ไปประชุมไพรเมต ที่เมืองเกิททิงเงิน (Göttingen) ประเทศเยอรมนี และแวะไปที่ประเทศชิลีก่อนเดินทางกลับประเทศไทย

Ethnoprimateology เข้ามาชิมชิบ

เมื่อผมกลับมาเมืองไทย ผมเริ่มมีใจออกห่างจากไพรเมต อาจจะเนื่องด้วยความคิดเรื่องการอนุรักษ์ว่าถ้าผมมีโอกาสแก้ปัญหาเรื่องการอนุรักษ์ได้ในระดับหนึ่งก็ถือว่าได้ใช้ชีวิตของตัวเองอย่างมีความหมาย ตอนเครื่องบินร่อนลงที่กรุงเทพฯ ผมไม่เห็นไพรเมต แต่ผมเห็นพื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetland)

ที่มหาวิทยาลัยมหิดลทั้งอาจารย์วรณม อาจารย์จรรยา บรอกเคลแมน และอาจารย์วิสุทธิ์ ไบไม้ มีบทบาทสำคัญที่ทำให้ผมได้ตำแหน่งอาจารย์ที่ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ยังจำได้ว่าได้ไปคุยกับท่านอธิการบดี ศาสตราจารย์ ดร.ณัฐ ภูมิประวัตติ

ที่ศิริราช ก่อนที่จะมาเป็นอาจารย์ การเป็นอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยมหิดล ผมได้มีโอกาสรับผิดชอบเกี่ยวกับการเรียนการสอนทุกระดับตั้งแต่ปริญญาตรี จนถึงบัณฑิตศึกษา

ส่วนงานวิจัยนั้นยังคงยึดงานอนุรักษ์เป็นหลักอยู่ในเวลาเดียวกันการอนุรักษ์ในเมืองไทย เริ่มศึกษาก่อนองค์กรอนุรักษ์นานาชาติได้ให้ความสนใจเพื่อพัฒนางานอนุรักษ์ในเมืองไทย เริ่มตั้งแต่เจ้าชายฟิลิปได้เสด็จเยือนเมืองไทยและมีกล่าวดินเนอร์กับสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทำให้มีการจัดตั้งองค์กรเอกชนสำหรับการอนุรักษ์สัตว์ป่าของไทยต่อเนื่องจากนิยมไพรสมมาคม นั่นคือ มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ซึ่งเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างการเงิน และบุคลากรระหว่างประเทศในเรื่องการอนุรักษ์ในประเทศไทย ส่วนผมได้เริ่มทำวิจัยเกี่ยวกับสัตว์ป่าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง และมีกิจกรรมการอนุรักษ์อื่น ๆ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้วยเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงโดยมีแนวคิดเรื่อง “การเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า” ผมได้ให้ความสนใจเรื่องการฝึกคนรุ่นใหม่ ซึ่งเมื่อตอนที่ผมกลับมาประเทศไทยใหม่ ๆ คนที่สนใจทางด้านไพรเมตและการอนุรักษ์ที่มหาวิทยาลัยมหิดลยังคงน้อยเหมือนเดิม แต่ผมก็ทำเท่าที่ผมทำได้

ส่วนเรื่องไพรเมตนั้น มหาวิทยาลัยในอังกฤษยังส่งนักศึกษามาวิจัยชะนีในเมืองไทยอยู่ แต่เป็นระดับปริญญาตรี และเริ่มมีอาจารย์เยอรมันสนใจชะนีที่เขาใหญ่ ได้มาดูลาดเลา และจากนั้นได้มีนักศึกษาจากเยอรมันและยุโรปมาทำวิจัยเรื่องชะนีที่เขาใหญ่หลายคน ปัจจัยที่ทำให้เป็นที่นิยมก็คือ เข้าถึงได้ง่าย มีที่พัก ชะนีถูกทำให้คุ้นชินต่อมนุษย์อย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่รุ่นผม เจเรมี เรแมคเกอร์ (Jeremy Raemaekers) และ อุทัย ตรีสุขนคร และต่อมาได้มีนักศึกษาชาวอเมริกันได้เข้ามาทำการศึกษาชะนีในระดับปริญญาเอก ทำให้อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นแหล่งรวมของนักวิจัยชาวตะวันตกในการศึกษาชะนี และมีงานวิชาการตีพิมพ์ออกมามากพอสมควร

สำหรับผมเนื่องจากไม่ได้ขาดกิจกรรมการวิจัยแต่เน้นไปด้านอนุรักษ์สัตว์ป่ามากยิ่งขึ้น ทำให้ไม่ได้หวนกลับไปทำวิจัยชะนี และนักศึกษาไทยก็มีน้อยคนที่สนใจวิจัยทางด้านนี้และเริ่มมีผู้หญิงสนใจทำวิจัยทางด้านนี้มากขึ้น มีนักวิจัยชาวต่างชาติเสนอให้ผมเป็นหุ้นส่วนงานวิจัยทาง

ด้านไพรเมต แต่ด้วยผูกติดกับภาระอื่น ๆ ทำให้ต้องประเมินว่าจะเลือกทางไหน เลยไม่ได้ร่วมมือ รวมทั้งแนวโน้มงานวิจัยเกี่ยวกับไพรเมตของนักวิชาการชาวต่างชาติในตอนนั้นออกไปทางทฤษฎีมาก ๆ ด้วยความรู้สึกว่าทิศทางการวิจัยต่อไปจะไปเน้นเรื่องการอนุรักษ์ ไม่ใช่ไพรเมตโดยตรง ทำให้ผมลาออกจากการเป็นคณะบรรณาธิการของวารสาร *International Journal of Primatology* ซึ่งตอนนั้น ดร.รัสเซลล์ ทัดเทิล (Dr. Russell Tuttle) เป็นบรรณาธิการบริหาร

ช่วงทำวิจัยเรื่องการอนุรักษ์นั้นต้องเกี่ยวข้องกับกลุ่มคนชาติพันธุ์อื่น เช่นที่ห้วยขาแข้ง และทุ่งใหญ่ ต้องรู้จักกะเหรี่ยงสะกอ ส่วนในลาวก็ต้องรู้จักลาวลุ่ม ลาวสูง ฐานเรื่องไพรเมต คงช่วยทำให้ผมมีใจกว้างศึกษาเรื่องชาติพันธุ์ต่าง ๆ มากขึ้น จุดพลิกผันที่ทำให้ผมหวนกลับมาทำเรื่องไพรเมต อาจจะเนื่องจากเหตุการณ์วิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 ที่ผมเริ่มยุติกิจกรรมของผมในประเทศลาว และเริ่มเปิดใจทำงานเชิงพื้นที่ที่ต่างไปจากพื้นที่เดิมคือ ห้วยขาแข้ง และลาว ช่วงนั้นได้มีการจัดตั้งโครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย (Biodiversity Research and Training Program-BRT) ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลพวงของการปรับตัวในการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องว่าวิกฤตเศรษฐกิจไม่ใช่เกี่ยวกับเศรษฐกิจอย่างเดียว แต่เป็นเรื่องของวิชาการด้วย และเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพถือเป็นฐานทรัพยากรที่คนไทยน่าจะจัดการเองในเรื่องของความรู้และการประยุกต์ใช้ มีโครงการเชิงพื้นที่หนึ่งคือที่แม่ฮ่องสอน ที่รองผู้ว่าราชการจังหวัดมีแนวคิดว่าจะพัฒนาแม่ฮ่องสอนบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ และได้ร่วมมือกับหลายหน่วยงานรวมทั้งโครงการ BRT ที่ผมเป็นส่วนหนึ่งภายใต้โครงการนั้น และได้พัฒนาโครงการวิจัยสัตว์ป่าร่วมกับหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสันปันแดน และเมื่อลงพื้นที่ ผมก็ต้องเจอกับหลากหลายชาติพันธุ์ ทำให้ผมศึกษาเรื่องชาติพันธุ์ต่าง ๆ มากขึ้น และด้วยที่มีนักศึกษาสนใจทำวิจัยที่นั่น ทำให้มีงานวิจัยต่อเนื่องหลายปี หนึ่งในงานวิจัยนั้นก็เกี่ยวข้องกับชะนี ซึ่งเป็นสายพันธุ์ที่ ซี. อาร์. คาร์เพนเตอร์ (C. R. Carpenter)³ ศึกษาที่ดอยเชียงดาว ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 7 (Carpenter 1941)

³ ซี. อาร์. คาร์เพนเตอร์ (C. R. Carpenter) หรือ Clarence Ray Carpenter (November 28, 1905 – March 1, 1975) เป็นนักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันที่บุกเบิกการศึกษาพฤติกรรมของไพรเมตในธรรมชาติ และเป็นหลักไมล์ที่สำคัญของไพรเมตศึกษา

งานอนุรักษ์ยังทำให้ผมเข้าไปเกี่ยวข้องกับวงการสารคดี โดยเฉพาะรายการโทรทัศน์ “I See You” หรือ “ICU” ของนายวิल्ली แมคอินทอช ซึ่งครั้งหนึ่งที่รายการนี้ได้ไปถ่ายทำที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว ทำให้ผมหวนกลับไปใส่ใจเรื่องชะนีมงกุฏมากขึ้น ในเวลาเดียวกันก็นักศึกษาระดับปริญญาเอกสนใจที่จะทำวิจัยชะนีมงกุฏ ทำให้งานวิจัยเกี่ยวกับชะนีมงกุฏได้ย้อนกลับมาอีกครั้ง เนื่องจากมีฐานงานวิจัยที่ดีในพื้นที่ ทำให้งานวิจัยต่อยอดในระดับปริญญาเอกของนักศึกษามีคุณค่ามากขึ้น

งานวิจัยชะนีที่แม่ฮ่องสอนและเขาสอยดาว ทำให้ผมหวนกลับไปติดตามวงการวิจัยไพรเมต และมีความรู้สึกว่าเป็นเรื่องของ Primate & I มากขึ้น ผมไปประชุมนานาชาติสองครั้งคือ ที่ประเทศเวียดนาม และประเทศเคนยา ก่อนที่ผมจะเกษียณอายุราชการ การประชุมไพรเมตนอกจากจะได้เจอนักวิชาการรุ่นใหม่ ๆ งานวิจัยใหม่ ๆ และนักวิชาการร่วมรุ่นและอาวุโสกว่าผมแล้ว ทำให้ผมคิดเรื่องของคนศึกษาไพรเมตในมิติของมานุษยวิทยามากขึ้น ผมเริ่มเห็นตัวเองที่ต้องสัมพันธ์กับผู้อื่นในช่วงการศึกษาไพรเมต เห็นผู้อื่นที่สัมพันธ์กับผมในเวลาเดียวกัน เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผมกับพื้นที่ทั้งในบ้านเกิดตัวเองและต่างประเทศ เห็นความสัมพันธ์ของนักศึกษาต่างประเทศในพื้นที่นอกบ้านเกิดตัวเองซึ่งผมเคยมีประสบการณ์คล้าย ๆ กันมาก่อนในประเทศเวเนซุเอลา รายละเอียดดังกล่าวถึงแม้ไม่ได้มีการจดบันทึก เพราะเป็นมุมมองเพิ่มเติมที่เกิดขึ้นมาในภายหลัง แต่ประเด็นหลัก ๆ ก็ยังอยู่ในความทรงจำ โดยเฉพาะระบบคิดและแนวปฏิบัติ หรือถ้ามีเอกสารบันทึกเสริมไม่มากนักก็ช่วยทำให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น มุมมองดังกล่าวทำให้ผมคิดว่าผมได้เข้าไปอยู่ในเรื่องของชาติพันธุ์วรรณนาโดยไม่รู้ตัว เพราะไพรเมตเป็นจุดเริ่มต้นทำให้สนใจวิถีชีวิตของเผ่าพันธุ์อื่น ถึงแม้จะไม่ใช่มนุษย์แต่เกิดจากความสนใจมนุษย์ โดยถือนักวิทยาศาสตร์ที่ศึกษาไพรเมตและนักมานุษยวิทยาก็เป็นมนุษย์อีกกลุ่มสายพันธุ์ ซึ่งมีความหลากหลายในตัวของมันเอง

เมื่อเห็นว่าคนที่ศึกษาไพรเมต ถือเป็นมนุษย์ชาติพันธุ์หนึ่ง ทำให้เห็นความหลากหลายของคนศึกษาไพรเมตมากขึ้น เห็นตั้งแต่ ดร.โจ ที. มาแชล ว่าเมื่อเห็นชะนีก็เหมือนกับเห็นนก เพราะมันมีพฤติกรรมการส่งเสียงร้องที่ไปเหมือนกับพฤติกรรมของนกมากกว่าพฤติกรรมของ

ไพรเมต และเห็นอาจารย์วรินทร์ ที่ว่าเห็นชะนีเป็นประชากร เห็นตัวเองว่าสนใจชะนีเพราะ อาจจะทำให้คำตอบที่ค้างคาใจเรื่องทำไมครอบครัวของเราถึงเป็นอย่างนี้ ดูไม่เป็นอุดมคติเสียเลย ซึ่งยังเห็นอยู่แม้ในสังคมปัจจุบัน เห็นตัวเองว่าทำไมนอกกรอบเหลือเกิน มีความฝันในการเดินทางไปต่างแดน และได้ไปหลายที่เกินกว่าที่คิดไว้ในตอนแรก อาจเพราะอ่านมากเกินไป เห็นนักวิทยาศาสตร์ชาวต่างประเทศที่เข้ามาในเมืองไทยเพื่อศึกษาชะนี ก็ติดตำรา และแนวโน้มนทางวิชาการ และไม่แปลกใจว่าทำไมเขาต้องตั้งเป้าเพื่อได้ข้อมูลตอบโจทย์ที่ตั้งไว้ในกรอบพื้นที่ ในเวลาอันสั้น ทั้งนี้เพราะการออกพื้นที่ในต่างแดนต้องใช้ต้นทุนสูง ทั้งเงินและเวลา ที่ต้องใช้ชีวิตออกห่างจากสังคมเดิมเป็นเวลาหลายเดือน เข้าใจว่าทำไมเขาสนใจนักวิชาการในพื้นที่น้อยนัก ทั้งนี้เพราะความสนใจดังกล่าวเป็นต้นทุนที่มีราคาแพง ทั้งหมดนี้เป็นเหตุผลที่ได้จากประสบการณ์ตรงทั้งที่เคยเป็นนักวิชาการในพื้นที่ที่ศึกษาไพรเมต ในประเทศของตัวเอง และเป็นคนนอกพื้นที่ที่ต้องไปศึกษาไพรเมตในต่างประเทศ และเมื่อความคิดดังกล่าวถูกเติมด้วยมุมมองของนักวิชาการทางด้านไพรเมต ที่มองว่าการศึกษาไพรเมต ก็คือเป็นการศึกษาเผ่าพันธุ์อื่นที่ขยายไปจากมนุษย์ ซึ่งในอดีตอยู่ภายใต้การศึกษาที่เรียกว่า ชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) แต่การทวนคิดกลับของผมได้เพิ่มเติมนักวิชาการที่ศึกษาไพรเมต มาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มมนุษย์ที่มีความเชื่อและแนวทางปฏิบัติที่หลายหลาย ตามยุคตามสมัย ตั้งแต่ยุคการศึกษาชะนีที่ดอยเชียงดาว การศึกษาชะนีของ SEATO lab การศึกษาชะนีของนักวิทยาศาสตร์ตะวันตกที่เขาใหญ่ การศึกษาชะนีของผมเองและนักศึกษาที่เขาสอยดาวและแม่ฮ่องสอน การศึกษาไพรเมตอื่น ๆ ของผมเองในประเทศเวเนซุเอลา รวมทั้งการศึกษาไพรเมตของนักวิทยาศาสตร์บางกลุ่มที่ผมสนใจที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในระหว่างการประชุมนานาชาติต่าง ๆ และล่าสุดคือ ความคิดความเชื่อและแนวทางการปฏิบัติของนักมานุษยวิทยาสายพันธุกรรมศาสตร์ที่เริ่มเปิดใจยอมรับองค์ความรู้ทางไพรเมต เพื่อจะทำให้เข้าใจมนุษย์มากขึ้น

ความคิดใหม่ที่นักมานุษยวิทยาสายพันธุกรรมศาสตร์สามารถใช้เป็นฐานเพิ่มเติม แนวทางเดิมของตัวเองคือเริ่มต้นจาก Ethnography โดยเห็นไพรเมตเป็นเหมือนกับชาติพันธุ์อื่น หรือเหมือนกับกลุ่มคนอื่นในสังคมไทยที่มีความคิดและแนวทางปฏิบัติที่แตกต่างกันซึ่งมี

ความซับซ้อนมากขึ้น เช่น กลุ่มคนจน และ LGBTQ เป็นต้น มุมมองนี้ถึงจุดหนึ่งแล้วไม่ยาก เพราะเป็นแนวโน้มหนึ่งที่จะเป็นกระแสหลักในต่างประเทศ แต่ปัญหาหลักจะตกมาอยู่ที่สภาพทางวิชาการและนักวิชาการทั้งรุ่นเก่าและใหม่ในเมืองไทยมากกว่า การที่มีนักวิชาการหลากหลายและจำนวนมากในการอธิบายพฤติกรรมมนุษย์ ทำให้ทางเลือกในการใช้อรรถศาสตร์ทางไพรเมต ในการอธิบายพฤติกรรมมนุษย์เป็นทางเลือกเล็ก ๆ ในปัจจุบันของสังคมไทย และด้วยการมีนักวิชาการจำนวนน้อยนิด รวมทั้งนักศึกษารุ่นใหม่น้อยมากที่สนใจใช้การศึกษาไพรเมต ในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ ก็ทำให้แพ็คเกจคิดในระดับจำนวน การศึกษาไพรเมตเพื่อเข้าใจมนุษย์ความจริงแล้วเป็นการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์ที่ไม่ได้ยอมรับคำอธิบายเดิม ๆ ในการอธิบายพฤติกรรมมนุษย์ในสังคมไทยความคิดเดิมยังฝังลึก วิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่เป็นการประยุกต์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์โดยเฉพาะทางด้านเทคโนโลยี การศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่แหกกรอบ เพราะการแหกกรอบทำให้ต้องมีที่ยืนใหม่ซึ่งต้องมั่นใจว่ายืนได้ คนส่วนใหญ่ยินยอมอยู่ในระบบ ถ้ามนุษยวิทยาไทยต้องการใช้แนวคิดไพรเมต ในการอธิบายมนุษย์ ต้องกล้าที่จะแหกกรอบ โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ แต่สำหรับประสบการณ์ผม ผมบอกว่าผมสนุกต่อการแหกกรอบ แต่ต้องไม่คิดถึงเรื่องความก้าวหน้าของตัวเองเท่าไร ส่วนสังคมไทยยังมีความสุขอยู่กับกรอบความคิดเดิม ๆ ถ้ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะพยายามเอาแนวคิดเรื่องการศึกษาไพรเมตมาอธิบายมนุษย์ ต้องยอมรับว่าอาจจะต้องสนุกกับความโดดเดี่ยว และไม่รู้ว่าจะประสบความสำเร็จในบั้นปลายหรือไม่ แต่ถ้าทำได้ผมคิดว่ามันท้าทายและคุ้มค่ากับเวลา

เมื่อหวนดูสังคมไทยในเชิงประวัติศาสตร์ สภาพสังคมมีลำดับชั้น (Dominance hierarchy) ที่ซับซ้อน ครอบครัวยุคใหม่ไม่ใช่ “ผิวเดียวเมียวเดียว” มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมคนไทยในทุกระดับ การมีลูกมากที่เกิดจากสังคมหลายเมียก่อให้เกิดการคัดเลือกทางสังคมที่เรียกว่า การคัดเลือกโดยเครือญาติ (Kin selection) ในขณะที่การแก่งแย่ง (Competition) เพื่อให้ได้ตำแหน่งชั้นสูงทางสังคมที่มีอยู่จำกัดทำให้เกิดความขัดแย้งในเครือญาติที่เรียกว่า kin rivalry หรือ sibling rivalry

ผลสรุปการสะท้อน

ผมคิดว่า การนำแนวคิดเรื่อง Primate & Me มาใช้ในประเทศไทยในช่วงชีวิตวิชาการ ผมนั้นไม่ประสบความสำเร็จ ในแง่หนึ่งผมแพ้ศึกในช่วงยุคสมัยของผม แต่แน่นอนการแพ้ศึก ไม่ได้หมายความว่า เป็นการแพ้สงคราม คงมีคนรุ่นต่อไปที่คิดเรื่องนี้ต่อ โดยอาจจะดำเนินการ ทำศึกต่อไป แต่ศึกนั้นก็ยังมีโอกาสแพ้สูง เนื่องจากยังมี 2 ปัจจัยที่ยังแก้ไม่ได้ คือปัจจัยเกี่ยวกับ คนและสังคม บุคลิกของผู้ศึกษาไพรเมต ควรเป็นคน Take risk ไม่ใช่ Play safe แต่คนไทย ส่วนใหญ่มักตัดสินใจเดินตามระบบ ไม่กล้าเสี่ยงในการทำตามที่ตนคิด ในขณะที่สังคมไทย เป็นสังคมที่มีระบบความคิดเรื่องพฤติกรรมมนุษย์ที่ค่อนข้างลงตัว ทั้งความคิดทางศาสนาและ ประเพณีนิยม เป็นสังคมที่ยังไม่รู้แจ้ง (Enlightenment) คือยังไม่ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มาแยกแยะให้เห็นความแตกต่างของปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมมนุษย์ แต่มักจะสรุปว่าปัจจัย ดังกล่าวเป็นแค่เรื่องปรุงแต่ง

ตารางที่ 1 สรุปการสะท้อนการพัฒนาการศึกษาไพรเมต เพื่ออธิบายพฤติกรรมมนุษย์จาก ประสบการณ์ส่วนตัว

	Primate & Me	Primate & I	Ethnoprimateology
ระบบคิด	ไพรเมตช่วยอธิบาย พฤติกรรมมนุษย์	การศึกษาไพรเมตของตน ทำให้เข้าใจไพรเมตมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจมนุษย์ มากขึ้น	ยอมรับว่านักมานวิทยา เป็นหนึ่งของส่วนต่อขยาย ของชาติพันธุ์ประเภทหนึ่ง ที่ทำให้เข้าใจมนุษย์มากขึ้น
เทคนิควิทยา	อ่าน ทำความเข้าใจ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประยุกต์	ศึกษาไพรเมต โดยตรง ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง โดยเฉพาะภาคสนามและ มีผลงานทางวิชาการ	ปฏิสัมพันธ์กับคนศึกษา ไพรเมตอื่น ๆ และประยุกต์ ระบบคิดในการศึกษาให้ เข้ากับชาติพันธุ์ศึกษา

ธรรมศาสตร์สัมพันธ์

บทความนี้เขียนขึ้นเพื่อประกอบนิทรรศการ Primate & Me ของ พิพิธภัณฑ์ ธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยได้มีการประสานงานจาก อาจารย์วรวิทย์ บุญไทย ซึ่งเป็นอาจารย์ใหม่ในสาขามานุษยวิทยากายภาพ ของมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ โดยมีจุดเริ่มต้นจากการที่นักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ในสาขาดังกล่าวมีความสนใจในการศึกษาไพรเมตเพื่อทำเป็นวิทยานิพนธ์สำหรับใช้ในการสำเร็จ การศึกษาในสาขามานุษยวิทยา นักศึกษาได้เข้ามาพูดคุยกับผมโดยตรงและผมได้แนะนำประเด็น และพื้นที่ที่นักศึกษาสามารถศึกษาได้ทางภาคเหนือของประเทศไทย เพราะผมมีประสบการณ์ ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนอยู่ รู้ต่อมานักศึกษาได้เปลี่ยนพื้นที่ศึกษาเพราะเกิดไฟป่าทำให้ไหม้ที่ปัก ในพื้นที่ และต้องย้ายมาศึกษาลิงเขียวแอฟริกา (Green หรือ Vervet monkeys) ที่หลุดออกมา จากสวนสัตว์เอกชนและสามารถอยู่รอดจนผลิตลูกหลานได้ ผมยังนึกถึงไปว่าได้เคยคุยกับ นักศึกษาว่า การออกพื้นที่หรือการทำงานภาคสนามต้องใช้คนมีความสามารถสูง ต้องปรับตัว เข้ากับพื้นที่ เรื่องราวศึกษาที่มีอยู่ในพื้นที่มีมากมาย ไม่ได้จัดระบบระเบียบเป็นวิชา แต่ต้อง เอาเรื่องที่ศึกษามาเขียนให้ได้ คนที่ศึกษาจึงต้องมี **ความคิดเชิงระบบ** คนตะวันตกที่มาศึกษา ไพรเมตในเมืองไทยเป็นกลุ่ม **คนคุณภาพดีและมาจากมหาวิทยาลัยดี ๆ** ทั้งนั้น เป็นคนหนุ่มสาว ถือการออกพื้นที่เป็นเรื่องท้าทาย แต่การปรับตัวของคนภาคกลางกับภูมิภาคอื่นเช่นภาคเหนือ ถือเป็นเรื่องจิบจ้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับคนตะวันตกต้องมาอยู่ในป่าของทวีปเอเชีย ซึ่ง แน่นอนต้องปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมที่ต่างไปจากวัฒนธรรมของตน แต่ผมมีความคิดว่า ถ้าได้คนไทยสนใจเรื่องนี้ก็ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี ส่วนอื่น ๆ ค่อย ๆ ปรับกันไป

บรรณานุกรม

- Carpenter, Clarence Ray. 1941. *A Field Study in Siam of the Behavior and Social Relations of the Gibbon (Hylobates lar)*. Baltimore: Johns Hopkins Press.
- Goodall, Jane. 1971. *In the Shadow of Man*. Boston: Houghton Mifflin.
- Marshall, Joe T., Jr. and Elsie R. Marshall. 1976. "Gibbons and Their Territorial Songs." *Science* 193 (4249): 235-37. [https://doi.org/https://doi.org/10.1126/science.193.4249.235](https://doi.org/10.1126/science.193.4249.235).
- Srikosamatara, Sompoad. 1980. "Ecology and Behaviour of the Pileated Gibbon (*Hylobates pileatus*) in Khao Soi Dao Wildlife Sanctuary, Thailand." MSc Thesis, Mahidol University.
- Srikosamatara, Sompoad. 1987. "Group Size in Wedge-Capped Capuchin Monkeys (*Cebus olivaceus*): Vulnerability to Predators, Intragroup Feeding Competition." PhD Thesis, University of Florida.